

УДК 336.201.2

Р. В. Михайлов,
аспірант кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин,
Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

СУЧАСНІ МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В ПРОЦЕСІ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ

У даній статті автор розглядає різні системи оцінки платоспроможності страхових компаній та їх відповідність основним критеріям, що впливають на ризик неплатоспроможності страховиків.

In this article the author examines different evaluation system solvency of insurance companies and their compliance with basic criteria that influence the risk of insolvency of insurers.

Ключові слова: страхування, страхова компанія, платоспроможність страховика, регулювання страхового ринку.

Key words: insurance, insurance company, insurer solvency, regulation of the insurance market.

ВСТУП

У порівнянні з неплатоспроможністю в інших галузях, неплатоспроможні страхові компанії можуть нести непропорційно великі витрати для споживача і навіть для суспільства в цілому. Частково це пов'язано з тим, що страховальники купують страховий поліс, щоб захистити себе від конкретних втрат, таким чином, коли страховий випадок виникає та страхова компанія стає неплатоспроможною і не може робити виплати за страховими вимогами, може так статися, що саме економічне існування страховальника опиниться під загрозою. Таким чином, якість страхового контракту безпосередньо пов'язана з рівнем платоспроможності страховика. Нажаль, буде дуже дорого, якщо, взагалі, можливо, для страховальників відстежувати статус платоспроможності своїх страхових компаній. Така ситуація асиметричної інформації, разом із важкими наслідками краху страхових компаній, надає регулюванню індустрії страхування, де метою має бути зменшення ризику неплатоспроможності, особливий інтерес суспільства [1].

Однак, регулювання має свою ціну. Хоч добре розроблена структура регулювання може знизити ризик неплатоспроможності страхових компаній, вона також може спотворити рішення фінансово стабільних страхових компаній. Такі спотворення створюють неефективність ринку, що в кінці-кінців призводить до ще навіть меншого рівня безпеки та збільшення вартості страхових послуг [3]. Крім того, неефективна структура регулювання може надати як страховим компаніям, регулятору, так і страховальникам помилкове відчуття безпеки.

Куммінс та ін. [4] також займалися аналізом цього нормативного компромісу. Вони розглянули основні критерії, що впливають на ризик неплатоспроможності страхових компаній, та обмірковували обґрунтування і цілі регулювання у формі нормативів щодо достатності капіталу, що встановлюється на основі оцінки ризику. Основним внеском їх роботи є концептуальна структура, яку зацікавлені сторони страхових компаній можуть використовувати для оцінки нормативів капіталу, що встановлюється на основі оцінки ризику (RBC).

Наскільки нам відомо, на сьогоднішній день опубліковано два застосування цих критеріїв. У 2002 р. компанія КРМГ (CRMG) застосовувала схожий набір критеріїв у своєму дослідженні різних методологій оцінки фінансового стану страхових компаній. Однак вони не розглядали існуючі нормативні системи платоспроможності. Дофф [22] використовує структуру Куммінса та ін. [4] та наочно розглядає стандарти другої директиви платоспроможності (Solvency II).

Починаючи з публікації Куммінса 1994 р. регулювання капіталу значно змінилося. Здебільшого колишні вимоги до капіталу з урахуванням обсягу були замінені на вимоги до капіталу, що чутливі до ризику. Ця зміна була реакцією на основні зміни в галузі страхування та ринків капіталу, наприклад, злиття банківського та страхового бізнесу і зростаюча складність та взаємозалежність активів страхових компаній з їх зобов'язаннями [5]. Питаннями платоспроможності страхових компаній та аналізом оцінки систем достатності

капіталу страховиків займаються такі вчені, як Ван Росум, Хольцмюллер, М. Грейс, С. Харінгтон, Г. Діккінсон, М. Елінг та інші.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Завданням даної статті є висвітлення сучасних методичних підходів на основі розширеної структури критеріїв до визначених систем оцінки платоспроможності страхових компаній. У дослідженні були використані такі наукові методи: порівняння, аналізу, індукції, групування, узагальнення, метод табличного зображення даних.

РЕЗУЛЬТАТИ

Використовуючи всі (на цей час) одинадцять критеріїв, проаналізовано нормативи капіталу, що встановлюється на основі оцінки ризику Сполучених Штатів (США), структуру другої директиви платоспроможності Європейського Союзу (ЄС) та Швейцарський Тест Платоспроможності (ШТП) Швейцарії. Вибір останніх систем ми вважаємо, найбільш важливими, оскільки ці норми регулюють два найбільших ринки страхування у світі (США та ЄС), що становлять близько 70% світових страхових премій зі страхування життя та майна протягом останніх років [6]. Далі, щоб провести порівняння ШТП та другої директиви платоспроможності на тлі визначених критеріїв, ми включили ШТП у свій аналіз. Це дозволяє оцінити сумісність ШТП та другої директиви платоспроможності, що є наявною метою швейцарського регулятора.

Слід розглянути кожну з трьох визначених систем оцінки платоспроможності. Вимоги кожної з систем досить різні і коливаються від чистої формули капіталу з урахуванням ризику (реалізованої у США) до всебічного аналізу кількісних та якісних критеріїв, у тому числі вимоги до розкриття інформації, що вводиться у ЄС. Для отримання більш детального огляду трьох систем можна звернутися до статі Елінга та Хольцмюллера [7].

Першою розглянемо систему США, де Національна асоціація спеціальних уповноважених зі страхування (NAIC) ввела стандарти капіталу, що встановлюється на основі оцінки ризиків (RBC) у 1994 р. Ця структура спрямована на прийняття до уваги розміру та профілю страхових компаній при визначенні вимог до капіталу. Для обліку відмінностей між напрямками діяльності бізнесу ця структура складається з трьох окремих формул для розрахунку капіталу для майнового страхування, страхування від нещасних випадків, а також страхування життя та здоров'я [8].

Кожна з трьох формул капіталу, що встановлюється на основі оцінки ризиків, є агрегуванням індивідуальних витрат по ризикам для заданих категорій ризику. Наприклад, формула для майнового страхування та страхування від нещасних випадків включає витрати на адеррайтинг, кредити, активи та зростання ризиків. Агрегування витрат по ризикам включає коваріаційне регулювання, щоб прийняти до уваги диверсифікацію між категоріями ризику. Індивідуальні виплати по ризикам залежать від факторів. Точніше — виплати по ризикам розраховуються шляхом множення певного фактору (коефіцієнта) на обсяг. Наприклад, обсяг, що використовується для розрахунку виплат по ризику з продажу покриттів, складається з резервів страхової компанії та страхових премій, отриманих протягом року [3]. Згідно з цими формулами капіталу, що встановлюється на основі оцінки ризиків, крім вимог до капіталу, кожен страховик має дотримуватися норм штату [9].

Порівняння наявного капіталу страховика з величиною необхідного капіталу надає інформацію щодо його фінансової стабільності. Згідно з нормами США наявний капітал відповідає сукупній скоригованій величині капіталу,

що для більшості страховиків дорівнює сукупному сальдо [8]. Залежно від того, як сукупне сальдо порівнюється з резервами покриття витрат, регулятор застосовує до компанії один з п'яти рівнів дії:

- 1) ніяких дій не потрібно;
- 2) страхова компанія має подати скорегований план до регулятора;
- 3) регулятор може видати страховій компанії наказ щодо усунення недоліків;
- 4) регулятор може зажадати ліквідації та відбудови страхової компанії;
- 5) найбільш сувора: регулятор мусить вимагати ліквідації та відбудови страхової компанії [10].

Страхове регулювання ЄС знаходиться в перехідній фазі. Починаючи з 2004 р., вступила в силу перша директива платоспроможності. Ця структура являє собою підхід, заснований на вимогах, згідно з якими вимоги до капіталу розраховуються шляхом застосування фіксованих коефіцієнтів до ризикових заходів. Ці заходи можуть бути технічними резервами, страховими преміями або збитками [11].

Метою структури другої директиви платоспроможності, що нині впроваджується у життя, є гармонізація регулювання страхових компаній серед всіх країн-членів ЄС, покращення захисту страхувальників та підвищення стабільності фінансової системи в цілому. Щоб досягнути цієї мети, друга директива платоспроможності має трирівневу структуру: вимоги до капіталу (Рівень I), якісні вимоги (Рівень II) та правила публічного розкриття інформації (Рівень III) [13]. В межах Рівня I, визначення вимог до капіталу має дворівневий підхід. Вимоги платоспроможності капіталу (ВПК) є цільовим рівнем капіталу, до якого страхова компанія має прагнути; нижчий рівень — мінімальні вимоги капіталу (МВК), це мінімальний розмір капіталу, необхідний для захисту страхувальників [12].

У межах другої директиви платоспроможності існує два шляхи визначення ВПК страхової компанії. Перший спосіб є новим для страхового регулювання, де страховики можуть розраховувати ВПК, використовуючи свої власні моделі, за умов, що ці моделі було схвалено регулятором [14, с. 5]. Внутрішні моделі конкретного підрозділу відображають загальну ситуацію ризику страхової компанії більш точно, ніж це можливо за допомогою загальної моделі. Другий спосіб визначення ВПК — використання стандартної моделі, метод "всіх під одну гребінку". Крім цих двох шляхів визначення ВПК, страхові компанії можуть використовувати комбінований підхід, що складається зі стандартної моделі доповненої розробками самої компанії [14].

У межах другої директиви платоспроможності дієвість страховика вимірюється відповідно до його можливості поглинати збитки. Ці вимірювання генерують три класи капіталу, кожен з яких має різні права відхилення від МВК та ВПК.

Залежно від співвідношення наявного капіталу до ВПК та МВК, можливо три рівні інтервенції регулятора.

1. Ніякої інтервенції, якщо наявний капітал страхової компанії більший за ВПК.
2. Якщо наявний капітал страхової компанії знаходиться між рівнями ВПК та МВК, регулятор буде вживати заходів з метою відновлення ситуації (1).
3. Якщо наявний капітал страхової компанії менший за МВК, регулятор відкличе ліцензію страховика. В такому випадку поточна діяльність страхової компанії ліквідується або її зобов'язання передаються іншій страховій компанії [12; 13].

Щодо Швейцарії, то їхня Федеральна служба приватних страховиків розробила Швейцарський Тест Платоспроможності (ШТП) в тісній співпраці із Швейцарською страховою галуззю та академічними представниками в

сфері страхування [15]. Проект було розпочато у 2003 році, а випробування проведено у 2004 та 2005 роках. У 2006 році нова структура стала використовуватися для великих страхових компаній, а з початку 2008 року і по поточний час — для усіх страхових компаній [16].

Основна мета ШТП схожа з метою другої директиви платоспроможності: захистити інтереси страхувальників. Більш того, ШТП покращив у межах першої частини страхування, наприклад, шляхом введення ґрунтовних методів оцінки. Крім цих двох основних завдань, ШТП прагне бути сумісною з Європейською колегою — другою директивою платоспроможності [17].

ШТП складається з двох частин: цільовий капітал ШТП (заснований на кількісних елементах) та доповідь ШТП, яка стосується якісних положень. У межах першої частини ШТП застосовано дворівневий підхід, схожий на другу директиву платоспроможності. Вищий цільовий капітал залежить від ступеня ризику та покладається на ринкову оцінку. Нижчий рівень, який є мінімальним рівнем платоспроможності, є індикатором обсягу на основі статутних даних [17; 18]. В цілому ШТП включає цілий набір моделей, що беруть до уваги ринкові ризики, страхові ризики та кредитні ризики.

За другою директивою платоспроможності, згідно з ШТП, цільовий капітал може бути розрахований за допомогою стандартної моделі, внутрішньої моделі страхової компанії або їх комбінацією [15]. Внутрішні моделі та комбіновано-внутрішні моделі підлягають схваленню регулятора в Швейцарії, а деталі вимог для внутрішніх моделей видаються Федеральною Службою Приватних Страховиків Швейцарії [19]. Згідно з ШТП, компанії перестраховання та інші страхові компанії, що ведуть занадто спеціалізований бізнес, з метою підпорядкування стандартній процедурі, мають розробити та використовувати внутрішні моделі [20].

ШТП буде мати три рівні регулятивної інтервенції залежно від співвідношення наявного капіталу до ВПК та МВК, що здебільшого відобразить підхід другої директиви платоспроможності.

Слід особливо зазначити, що за для критичної оцінки представлених вище систем необхідно використовувати критерії Куммінса та ін. [4], серед яких наступні.

1. Отримання відповідних ініціатив: Формула для розрахунку капіталу з урахуванням ризику повинна забезпечувати стимули для слабких компаній тримати більше капіталу та/або зменшення своє незахищеності від ризику без істотного спотворення рішень фінансово стабільних страховиків.

2. Формула має бути чуттєвою до ризику: формула розрахунку капіталу з урахуванням ризику має відображати основні типи ризику, що впливають на страхові компанії, та має бути чуттєвою до того, як ці ризики різняться серед них.

3. Формула має бути належним чином відкалібрована: Нарахування на капітал з урахуванням ризику (або вагові значення) для кожного з основних типів ризику мають бути пропорційними до їх впливу на загальний ризик неплатоспроможності.

4. Зосередженість на найбільших витратах неплатоспроможності для економіки в цілому: системи капіталу з урахуванням ризику мають бути спрямовані на визначення тих страхових компаній, що ймовірноше накладають найбільші витрати неплатоспроможності.

5. Зосередженість на економічних цінах: Формула та/або вимірювання дійсного капіталу повинні, де це можливо, відображати економічну ціну активів та зобов'язань.

6. Система повинна перешкоджати наданню недостовірної інформації: у міру можливостей, системи капіталу, що схильні до ризику, мають перешкоджати наданню неправдивої інформації щодо наявних резервів по збиткам та інших форм маніпулювання страхових компаній.

7. Формула має бути якомога простіша: у формулі слід уникати складнощів, що мають сумнівне значення в збільшенні точності вимірювання ризику.

У статті І. Хользмюллера [21] було враховано основні тенденції світового страхового ринку, що дало можливість додати до оригінальної структури Куммінса та ін. чотири нових критерії. Ці нові критерії приділяють особливу увагу динаміці ринків страхування та капіталу, а також останнім змінам в їх регулюванні. Таке розширення списку критеріїв Куммінса та ін. є вагомим доробком у процесі аналізу трьох систем оцінки платоспроможності, що розглядається у даній статті.

Ми розширюємо структуру з семи критеріїв ще чотирма додатковими. Мета цього розширення, інтегрувати динаміку ринків капіталу та страхування, що спостерігалася протягом останніх років. Серед таких критеріїв є наступні:

8. Адекватність у період економічної кризи та очікування систематичного ризику: регулювання платоспроможності має очікувати систематичний ризик та запобігати потраплянню індустрії страхування в порочне коло, коли криза виникає.

9. Оцінка управління: система платоспроможності має брати до уваги "м'які" фактори, зокрема можливості управління.

10. Гнучкість структури з плином часу: модель має бути гнучкою відповідно до її загальної концепції та параметрів. Емпіричні знання та теоретичні розробки, такі як нові моделі та концепції, мають вести до постійного вдосконалювання.

11. Покращення управління ризиком та прозорості ринку: Регулювання платоспроможності має вимагати від страхових компаній поглинати в основному кількісні ризики з якісним управлінням ризиками. Покращена прозорість ринку у довгостроковій перспективі зменшить необхідність регулювання.

У табл. 1 наведено підсумок аналізу, який був зроблений Хользмюллером у власній праці [21]. Чорний круг відповідає задоволеним критеріям. Білий круг відповідає незадоволеним критеріям.

ВИСНОВКИ

З введенням нових структур платоспроможності, таких як друга директива платоспроможності і ШТП, регулювання страхування вступило в нову еру. У порівнянні із значно старшою американською системою капіталу, що встановлюється на основі оцінки ризику, нові друга директива платоспроможності та ШТП є рухом в напрямі комплексного управління активами і пасивами, застосування принципів замість правил регулювання та додаткового розгляду аспектів якості.

Основні висновки зводяться до наступного.

1. Структура другої директиви платоспроможності ЄС і ШТП рейтинг значно перевищують формулу капіталу, що встановлюється на основі оцінки ризику США. Виявлено, що структура американської системи найбільш потребує реформи [9]. Для справедливості варто пам'ятати, що структура США була введена більш ніж за 10 років, до того як виникли дві наступні системи. На той час вона розглядалася як видатний крок вперед в регулюванні платоспроможності. Тим не менш, рух в напрямі реформи в США взяв за орієнтир систему платоспроможності, засновану на принципах, що досить добре задовольняє вимоги ринку на сьогоднішній день.

2. Неможна не погодитись з Доффом (2008), що друга директива платоспроможності задовольняє сім критеріїв Куммінса та ін. (1994). Ґрунтуючись на розширеному аналізі, також можна стверджувати, що друга директива платоспроможності також задовольняє і додаткові критерії (8—11), як і ШТП. Іншими сумнівами щодо другої дирек-

тиви платоспроможності є розрахунки на основі факторів у межах стандартного підходу, використання вартості у концепції ризику, що ігнорує вартість неплатоспроможності, та недостатня увага до управління ризиками. Що стосується проблемних областей ШТП, то до них відносяться мінімальний рівень платоспроможності, що не є заснованим на ризиках та ґрунтується на нормативних фінансових показниках, а також високий рівень складності та ігнорування ризиків управління.

3. Порівняння другої системи платоспроможності та ШТП не дало відповіді на питання, яка з цих двох систем є кращою. Кожна з них має свої недоліки, проте вони включають деякі з найбільш останніх та перспективних результатів у сфері управління ризиками та регулювання страхування (наприклад, підхід внутрішньої моделі, загальний підхід балансу). Яка ж двох систем краще забезпечує захист страхувальника та, взагалі, краще працює, має визначити час, з ходом якого можуть бути зібрані та проаналізовані відповідні емпіричні дані.

Таблиця 1. Відповідність критеріям Куммінса систем оцінки платоспроможності страхових компаній США, ЄС та Швейцарії

Критерій	Сполучені Штати	Європейський Союз	Швейцарія
1. Отримання відповідних ініціатив	○	●	●
2. Формула має бути чутливою до ризику	○	●	●
3. Формула має бути належним чином відкалібрована	○	●	●
4. Акцент на найвищій вартості неплатоспроможності для економіки в цілому	○	●	●
5. Акцент на економічних показниках	○	●	●
6. Система має передбачити недостовірності	○	●	●
7. Якоюмога простіша формула	○	●	●
8. Адекватність в умовах економічної кризи та системні ризики	○	●	●
9. Оцінка управління	○	●	●
10. Гнучкість структуризації часом	○	●	●
11. Зміцнення управління ризиками та прозорості ринку	○	●	●

Складено за даними [21].

Література:

- Klein R. W., 1995, Insurance Regulation in Transition, *Journal of Risk and Insurance*, 62(3): 363—404.
- Klein R. W., 2005, A Regulator’s Introduction to the Insurance Industry, National Association of Insurance Commissioners, Kansas City.
- Cummins J. D., S. Harrington, and R. W. Klein, 1995, Insolvency Experience, Risk-Based Capital, and Prompt Corrective Action in Property-Liability Insurance, *Journal of Banking & Finance*, 19(3): 511—527.
- Cummins J. D., S. Harrington, and G. Niehaus, 1994, An Economic Overview of Risk-Based Capital Requirements for the Property-Liability Insurance Industry, *Journal of Insurance Regulation*, 11(4): 427—447.
- Van Rossum A., 2005, Regulation and Insurance Economics, *Geneva Papers on Risk and Insurance: Issues and Practice*, 30(1): 156—177.
- New Swiss Re sigma study “World insurance in 2010” reveals growth in global premium volume and capital. — Режим доступу: http://www.swissre.com/media/news_releases/nr_20110706_World_insurance_in_2010.html.
- Eling M., and I. Holzmueller, 2008, An Overview and Comparison of Risk-Based Capital Standards, Working Paper on Risk Management and Insurance, University of St. Gallen.
- Grace M., S. Harrington, and R. W. Klein, 1998, Risk-Based Capital and Solvency Screening in Property-Liability Insurance, *Journal of Risk and Insurance*, 65(2): 213—243.
- Klein R.W., and S. Wang, 2007, Catastrophe Risk Financing in the US and the EU: A Comparative Analysis of Alternative Regulatory Approaches, forthcoming in *Journal of Risk and Insurance* (2009).
- Dickinson G. M., 1997, Some Issues in Risk-Based Capital, *Geneva Papers on Risk and Insurance: Issues and Practice*, 22(1): 76—85.
- Linder, U., and V. Ronkainen, 2004, Solvency II-Towards a New Insurance Supervisory System in the EU, *Scandinavian Actuarial Journal*, 104(6): 462—474.
- European Commission (EC), 2007a, Directive of the

- European Parliament and the Council on the Taking-Up and Pursuit of the Business of Insurance and Reinsurance — Solvency I, (COM(2007) 361), Brussels.
- European Commission (EC), 2007b, Frequently Asked Questions, MEMO/07/286, Brussels.
- Committee of Insurance and Occupational Pension Supervisors (CEIOPS), 2007b, QIS3-Technical Specifications; Part I: Instructions. — Режим доступу: <http://www.ceiops.org>.
- Luder T., 2005, Swiss Solvency Test in Non-Life Insurance, Working Paper, Federal Office of Private Insurance, Bern.
- Keller P., 2007, The Swiss Solvency Test (General Overview-Presentation to the Geneva Association on March, 22nd, 2007). — Режим доступу: <http://www.bpv.admin.ch>.
- Swiss Federal Office of Private Insurance, 2004, White Paper of the Swiss Solvency Test. — Режим доступу: <http://www.bpv.admin.ch>.
- Swiss Federal Office of Private Insurance, 2005, Swiss Solvency Test: Preliminary Analysis Field Test 2005. — Режим доступу: <http://www.bpv.admin.ch>.
- Swiss Federal Office of Private Insurance, 2006a, Draft Guideline on Requirements on Internal Models (Date: January 12, 2006). — Режим доступу: <http://www.bpv.admin.ch>.
- Von Bomhard, N., and C. Frey, 2006, Future Financial Frameworks-Essentials for Risk-Based Capital Management, *Geneva Papers on Risk and Insurance: Issues and Practice*, 31(1): 46—56.
- Ines Holzmueller, 2008. The united states RBC standards, Solvency II, and the Swiss solvency test: a comparative assessment.
- Doff, R., 2008, A Critical Analysis of the Solvency II Proposal, *Geneva Papers on Risk and Insurance: Issues and Practice*, 33: 193—206.

Стаття надійшла до редакції 27.08.2012 р.